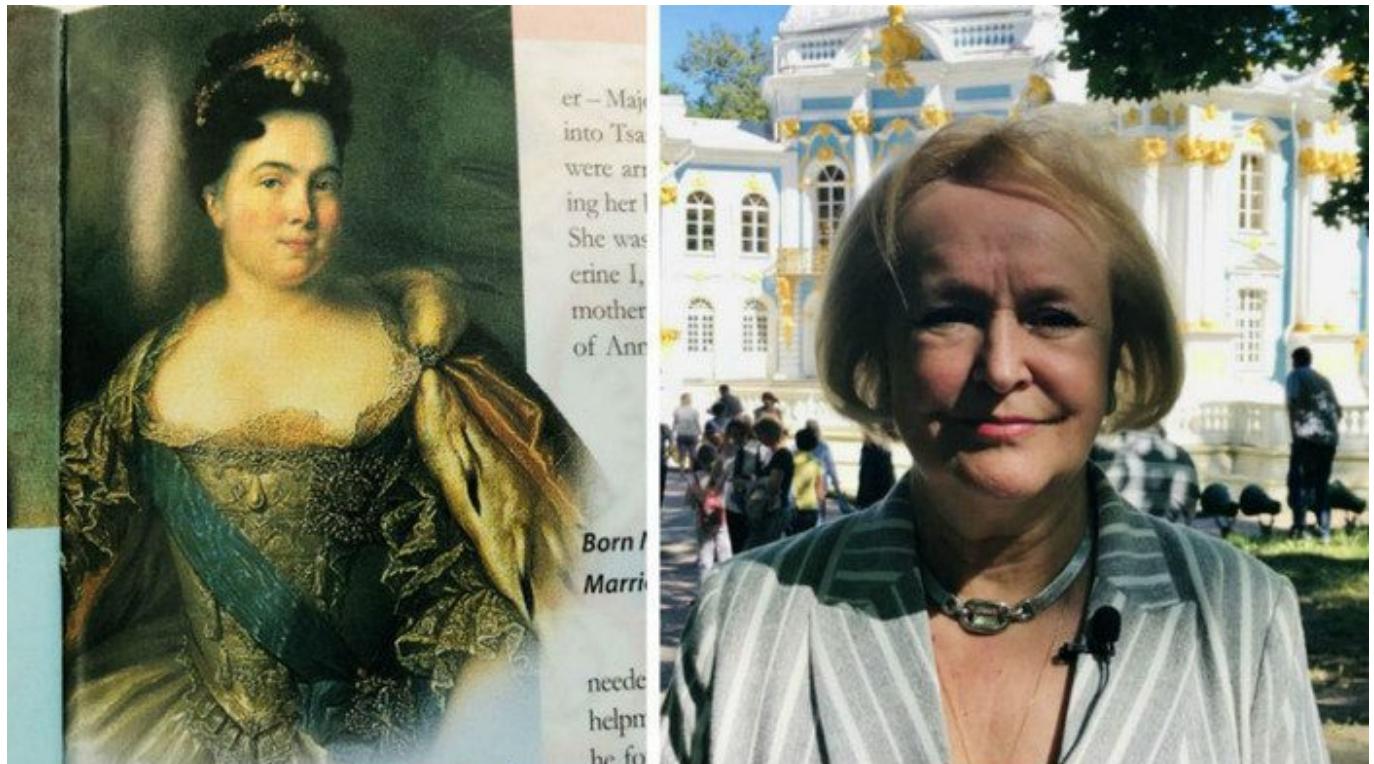

Paltaçy-Ýekaterina duşuşygy bolup geçdimi?

Category: Kitapcy,Romanlar,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Paltaçy-Ýekaterina duşuşygy bolup geçdimi? PALTAÇY-ÝEKATERINA DUŞUŞYGY BOLUP GEÇDIMI?

Rus imperatrisasy Ýekaterinanyň osmanly paşasy Paltaçy Mämmet paşa bilen bir düşege girendigi we uruş wagtynda para-peşges hökmünde Orsyýete lagly-jowahyrlaryň ugradylandygy baradaky taryhy delili bolmadyk myş-myşlar hakda «Ýekaterina» köşgünüň müdiri Olga Taratynowa Euronews habarlar gullugynyň žurnalistlerine gürrüň berdi

Rus imperatrisasy Ýekaterina I bilen osmanly sadrazamy Paltaçy Mämmet paşanyň Prut ursundaky (1711-nji ýyl) oýnan rolunyň häli-hazırılerem gürrüni ýatanok.

Eýsem-de bolsa, Katerina-Paltaçy duşuşygy hakykatdanam bolup geçdimi, uruş wagtynda Ýekaterina ähli lagyl-jowahyrlaryny Osmanla berdimi?

Russiyanyň Sankt-Peterburg şäherinde iñ gelim-gidimli ýerleriň

biri bolan «Ýekaterina» köşgünüň müdiri Olga Taratynowa rus patyşasy Beýik Pýotr, imperatrisa Ýekaterina we olaryň döwri hakda euronews gullugyna gyzykly gürrüňleri aýdyp berdi.

Russiýanyň müň ýyllyk rus taryhynda Romanowlar dinastiýasynyň şa zenanlary döwletiň ykbalyny kesgitlemekde möhüm rollary eýelediler. Olaryň arasynda prinsessa Olga, Ýelena Glinskaýa, Ýekaterina II áaly aýallar kerweniň başyny çekýär.

Türkiýede we Ýewropada şanyna birgiden roman ýazylan, mýuzikller düzülen Pýotr I-iň aýaly Ýekaterina I bolsa iň köptaraply şahsyýetleriň biri bolup durýar.

Osmanly goşuny 1711-nji ýıldaky Prut söweşinde «Ýekaterinanyň sadrazam Paltaçy Mämmet paşa bilen duşuşygyndan soñ» rus goşuny gabawy bes etdi we uruşyň ugry üýtgedi.

ERHAN AFYONCU

BALTACI VE *KATERİNA*

Osmanlı-Rus İlişkileri ve
Baltacı-Katerina Hadisesinin İçyüzü

YEDİTEPE

- «Şol wagt bolup geçendigi aýdylýan wakalar toslama gep-gürründen ybarat»

Prut uruşyndan soñ bolup geçendigi aýdylýan wakalaryň rus

taryhy üçin ullakan many aňlatmaýandygyny aýdýan Taratynowa «Şol wagt bolup geçendigi aýdylýan wakalar toslama gep-gürrüňden ybarat» diýdi.

Ýekaterinanyň Paltaçy Mämmet paşanyň çadyryna girip, oňa lagly-jowahyrlar sowgat edendigi hakdaky gep-gürrüňleriň esassyzdygyny nygtan Taratynowa «Jowahyrlaryň berlendigi hakdaky gürrüňler köne çepeper eserlerde beýan edilen zat» diýýär.

- **«Pýotr aýaly Ýekaterinany cyn ýurekden söýyärdi»**

Ýekaterina bilen adamsy Beýik Pýotryň arasynda hakyky söýginiň bolandygyny aýdýan köşk müdiri şol döwri şeýle suratlandyrdu: «Ýekaterina I aristokrat maşgaladan däldi. Pribaltika ýürtlaryndan gelipdi. Ýekaterina ilkibaşda rus patyşasy Beýik Pýotryň wepaly egindeşidi. Elmydama oňa ýoldaşlyk edip, golganat geripdi. Pýotryň saglygy ara düşende-de, başga meseleler ýuze çykan wagtynda-da onuň ýanynda problemalaryny çözərdi. Pýotram Ýekaterina hormat goýatdy we ony cyny bilen söýyärdi. Ýekaterina Pýotryň ömrüniň ahyrky pursatyna çenli ýanynda boldy. Är-aýal 11 perzendi dünýä inderdiler.

- **«Pýotr I Ýekaterinany halasgär saýypdyr»**

Prut uruşynyň bolup geçen döwründe entek Pýotra durmuşa çykmadyk Ýekaterina uruşdan soň 1712-nji ýylyň fewralynda patyşa bilen resmi taýdan nikalaşdy. 1724-nji ýylда täç geýdi. Asly tatar meşhur taryhçy İlber Ortaýly Paltaçy Mämmet paşa-Ýekaterina wakasy hakda aýdanda, Pýotryň Ýekaterina bilen durmuş gurma sebäbinи şeýle düşündirýär: «Pýotr I gabawdan halas bolunandan soň çykaran permanynda Ýekaterinanyň adyny halasgär hökmünde tutýar we onuň bilen nikalaşýar».

Rus taryhynda Romanowlar dinastiýasynyň imperatrisalary uly işleri bitirdiler / Bahtiyar Küçük, Euronews

• **Patyşa köşgünüň gurluşygynda aýal-gyzlaryň uly hyzmaty boldy**

Taratynowa patyşa kösgи diýlibem tanalýan «Ýekaterina» köşgünüň gurluşygynda rus imperatrisasy Ýekaterina I bilen birlikde aýal-gyzlaryňam möhüm rol oýnandygyny aýdýar:

«Pýotr I Ýekaterina I-e bu mülki sowgat etdi. Olam bu ýerdäki kiçijik awçy külbesini ajaýyp köşge öwürdi. Ýekaterina işlerini gizlin ýöretdi. Haçanda köşk taýýar bolandoň, muny Pýotra sowgat edende, ol mundan hoşal boldy. Pýotr Ýekaterinanyň bu kyn işi amala aşyrandygy üçin buýsanmak buýsandy. Rus imperatorlarynyň patyşa kösgи 300 ýyllyk taryhy bolan bina. Taryhda patyşa köşgünüň gurluşygyna iň uly goşandy aýallar goşdy».

«Ýekaterina» kösgи Sankt-Peterburgda Ýekaterina I tarapyndan gurduryldy / Bahtiýar Küçük, Euronews

• **Pýotr özüne «ikilik eden» Ýekaterinany ölüm ýassygында bagыşlady**

Ýekaterina I latwiýaly daýhanyň maşgalasynda 1684-nji ýylда dünýä indi. Hakyky ady Marta Skawronska. Şwesiýa bilen bolan uruşd ruslara ýesir düşüpdir. Rus patyşasy Pýotr I-iň egindeşi Aleksandr Menšikowyň hyzmatkärligini edipdir. Pýotr birinji gezek 1703-nji ýylda onuň bilen gabatlaşypdyr. Pýotr I 1705-nji ýylda uýasy Natalýany onuň ýanyna ugradyp, rus dilini öwrenmegini üpjün edipdir. 1707-nji ýlyň martynda prawoslaw ynanjyna girip, adyny-da Ýekaterina Alekseyewna Mihaýlowa edipdir. Pýotr Ýekaterinanyň ähli lagly-jowahyrlaryny Osmanla beren 1711-nji ýlyň Prut uruşyndan soň onuň bilen resmi taýdan nikalaşdy. 1724-nji ýylda täç geýdi, imperatrisa boldy. Är-aýaldan 11 çaga dünýä indi.

Catherine I

Children of Peter I and Catherine I

- **Piotr** (1704–1707)
- **Pavel** (1705–1707)
- **Yekaterina** (1706–1708)
- **Anna** (1708–1728)
- **Yelizaveta** (1709–1761/62;
Empress Elizabeth)
- **Natalia** (1713–1715)
- **Margarita** (1714–1715)
- **Piotr** (1715–1719)
- **Pavel** (born and died 1717)
- **Natalia** (1718–1725)
- **Piotr** (1719–1723)

All contemporaries spoke most positively of Peter's two surviving daughters – Anna (the future Duchess of Holstein-Gottorp)

needed a wife of a different kind than Yevdokiya Lopukhina – a helpmate able to share all the hardships of his uneasy life. The woman he found was Martha (Catherine), the daughter of a Livonian serf. It was in the autumn of 1703 that he first saw her, in the household of his closest comrade-in-arms, Alexander Menshikov. As early as 1705 he sent her to his sister, Natalia, in Preobrazhenskoye, where she was taught to read and write Russian. In 1707 or 1708 she converted to the Orthodox faith, taking the name Yekaterina (Catherine) Alexeyevna Mikhailova. Peter officially married Catherine only in 1712, after the ill-fated Pruth campaign of 1711, when she had given all her jewellery to save the Russian army. On 7 May 1724 Peter crowned the wife who had by that time borne him 11 children in the Dormition Cathedral of the Moscow Kremlin as a mark of her exceptional merits. The last year of their life together was, however, clouded by rumours of Catherine's infidelity which led to the execution of her presumed lover, Willem Mons. Peter only forgave his wife on his deathbed. He died in her arms in January 1725 without a son to inherit the throne and on 28 January, with the support of the Guards, Catherine succeeded him, ushering in the era of women on the Russian throne.

«*Rus patyşalarynyň aýallary*» atly kitapda Ýekaterinanyň we Pýotryň döwri hakda-da gürrüň berilýär / Bahtiyar Küçük, Euronews

«Yekaterina» köşgünde satylýan «*Rus patyşalarynyň aýallary*» atly kitapda Ýekaterina we Pýotr boýunça jedelli gürrüñleriň üstünde durlup geçilýär. Kitapda Pýotryň «oýnaşy» Anna Monsyň erkek dogany we Ýekaterinanyň kömekçisi nemes Willem Monsyň imperatrisa bilen arasyň bardygy hakdaky myş-myşlardan soň ölüm jezasyna höküm edilendigi aýdylýär. Bu waka sebäpli aýalyna gahary gelen Pýotr 1725-nji ýylda ölüm ýassygynда ýatyrka ony bagışlapdyr. Är-aýalyň erkek perzendifiniň bolmandygy üçin Ýekaterina 1725-nji ýylyň 28-nji ýanwarynda tagta özi çykypdyr.

«Ýekaterina» köşgünde Ýekaterina I-iň suraty / Bahtiýar Küçük, Euronews

- **1711-nji ýylda näme bolup geçdi?**

Osmanly sadrazamy Paltaçy Mämmet paşa bilen rus imperatrisasy Ýekaterina I-iň XVIII asyryň başynda bolup geçendigi öñe sürülen ýakyn gatnaşygy hakdaky jedelli gürrüňler biziň günlerimizde-de dowam edýär.

Bu barada birgiden kitaplar ýazylan we taryhçylary ikä bölen wakada aýdylyşyndan, Prut uruşy wagtynda gabawdaky rus goşuny «Ýekaterinanyň Paltaçy bilen ikiçäk duşuşmagyndan soñ» gabawdan çykanmyş.

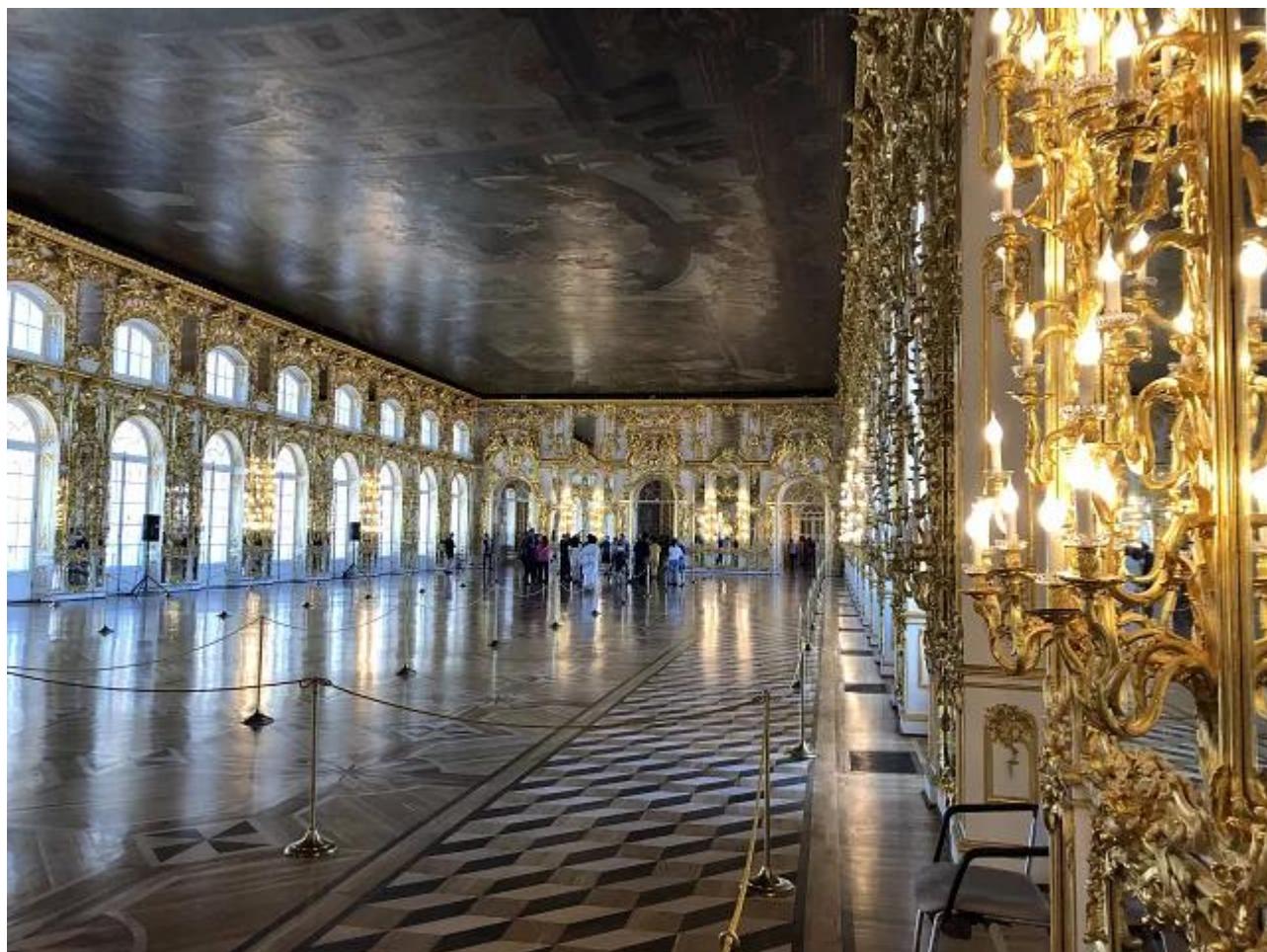
Osmanly we Russiya imperiyalarynyň arasynda 1711-nji ýıldaky Prut uruşynyň ykbalyny kesgitländigi aýdylban wakada ýeñilendigi bilen ylalaşan rus patyşasy Pýotr I-iň aýaly Ýekaterina I Paltaçy Mämmet paşa bilen duşuşypdyr we sadrazama gymmatbahaly sowgatlar gowşurypdyr.

Ýekaterinanyň ýaraşyk şertnamasyny baglaşmagy üçin Paltaçy Mämmede para hökmünde lagyl-jowahyrlary we ýaş gyzlary ugradandygy aýdylýar.

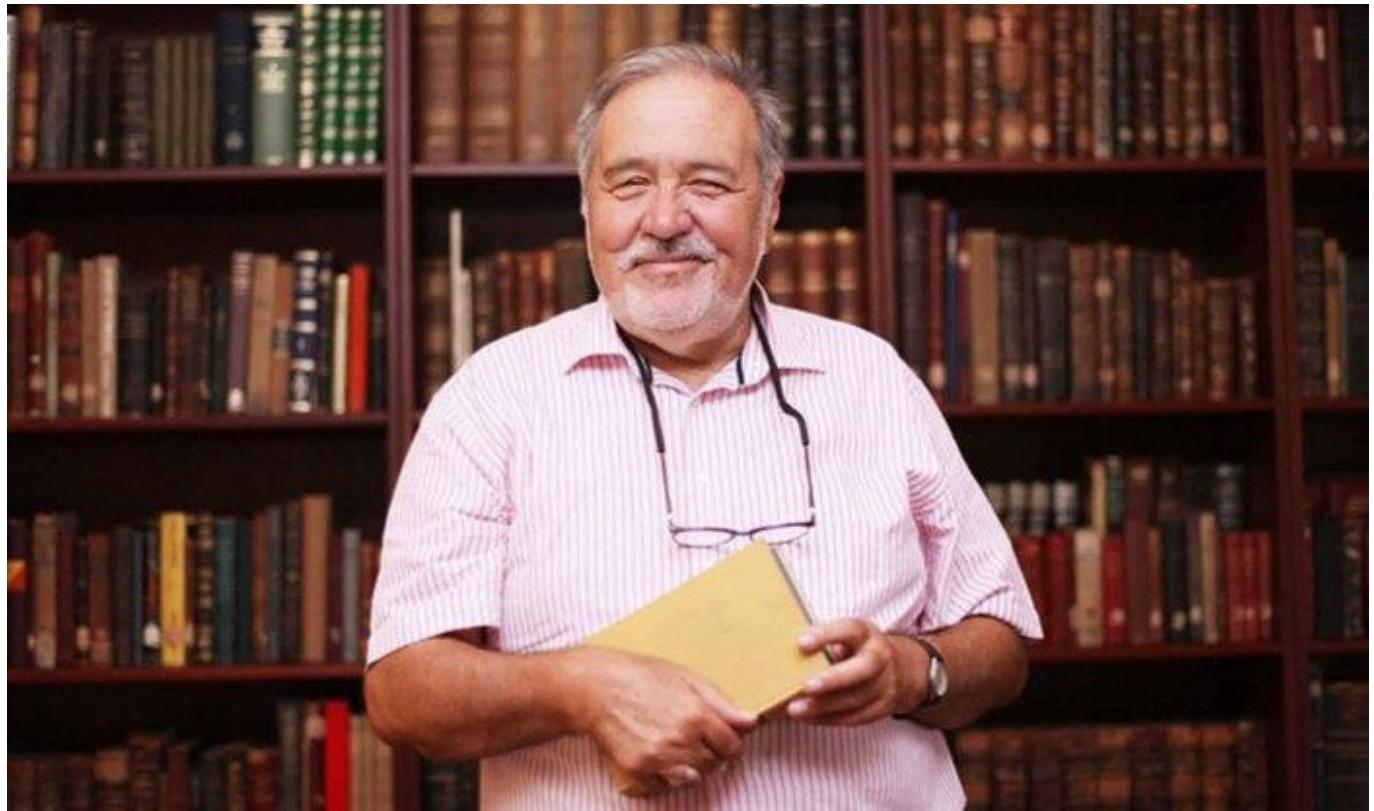
«Paltaçy bilen Ýekaterinanyň özuniňem ýatyp-turandygy» öñe

sürülen bu duşuşygyň yzyndan osmanly esgerleri gabaw astyndaky rus goşuny öz erkine goýberipdir.

Sadrazam Mämmet paş rus goşunynyň daşyndaky gabawy aýrandygy üçin berk ýazgarylypdyr. Şol döwrüň osmanly soltany Ahmet III Paltaçy Mämmet oaşany gabawdan kän wagt geçmänkä Midillä sürgüne ýollapdyr. Ýekaterinanyň beren lagyl-jowahyrlaryndan paý alandyklary üçin Sadaret (Wezirlik) kethudasy Osman aga we Sadaret hatçysyna-da ölüm jezasy berlipdir.

«Ýekaterina» kösgi, Sankt-Peterburg / Bahtiyar Küçük, Euronews
• **Paltaçy-Ýekaterina duşuşygy hakda taryhçylar näme diýýär:**

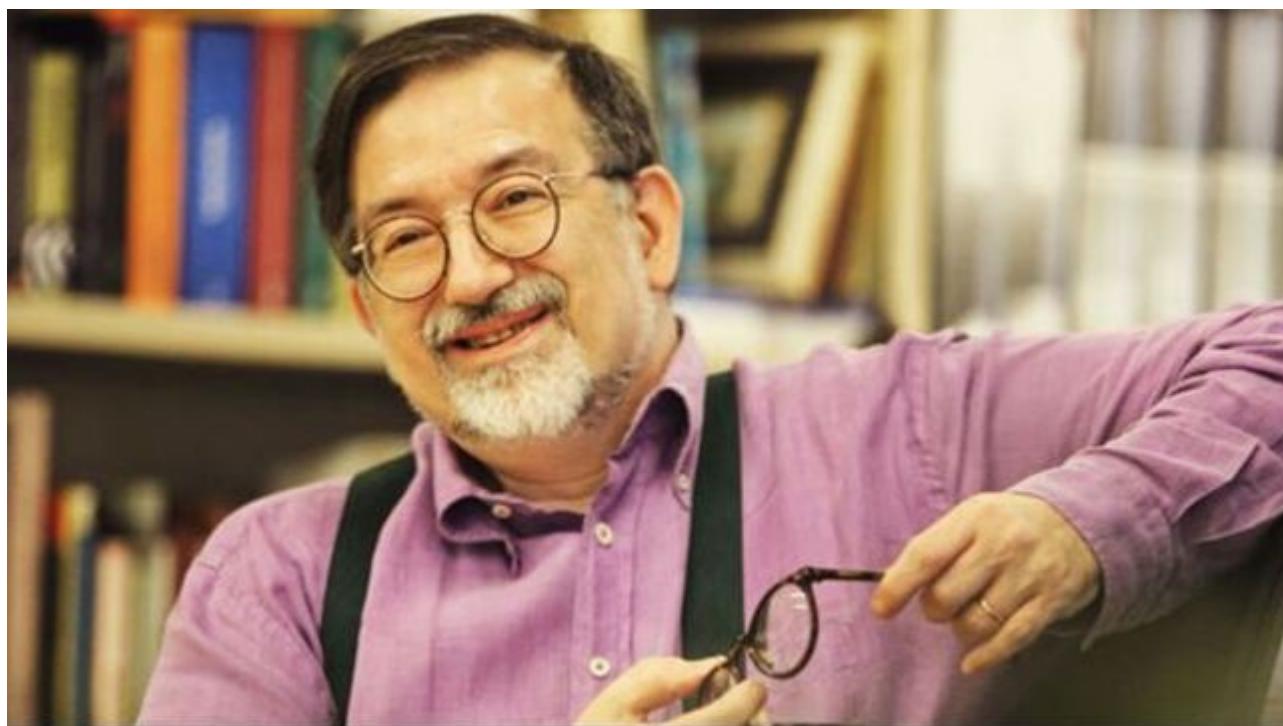
Ilber Ortaylı:

"Prut uruşynda Paltaçy Mämmet paşa bilen gepleşik geçiräge gelen delegasiýasynyň arasynda geljekki imperatrısa Ýekaterina we käbir sowgat-serpaýlar hem bar eken. Emma paşanyň para alandygy hakda gury gep-gybatdan başga hiç hili delil ýokdur. Pýotr I gabawdan sypan badyna çykaran permanynda Ýekaterinanyň adyny halasgär hökmünde tutýar we onuň bilen nikalaşýar».

Erhan Afýonjy:

«Sowgat-serpaýlar ugradylypdyr. Emma Ýekaterinanyň özi Paltaçy Mämmet paşanyň ýanyna gelmändir. Paltaçy-Ýekaterina gatnaşygynyň hiç bir babatda düýbi, tutarygy, esasy ýokdur. Geň ýeri, bu myş-myş XIX asyrdan soñ toslanypdyr. Türk çeşmelerinde-de, rus taryhçylarynda-da, awstriýa çeşmelerinde-de beýle zat ýok. Şol döwürde Ýekaterinanyň baş weziriň çadyryna girendigi hakda ýeke ýerde agzalmaýar. Soñ-soñlar ýazyjylar tarapyndan toslanyp, romanlar ýazylypdyr. Meselem, 1912-nji ýylda sahnalaşdyrylan nemes baletinde Ýekaterina eýdip geldi, beýdip geldi, egninde pylan hili eşik bardy we ş.m. çeper fantaziýalar bar».

Myrat Bardakçy:

“Prut gabawy wagtynda Ýekaterina ýönekeý esgerinden generalynna, grafyndan zibilçisine çenli kim bar bolsa, gymmatbahaly daşlary, lagyl-jowahyrlary üýşüripdir we ýedi arabany dolduryp toplan zatlaryny Prutda osmanly ştabyna ugradypdyr. Sondan soñ Paltaçy Mämmet paşa bilen ýaraşyk şertnamasyny baglaşypdyr».

© Bahtiyar KÜÇÜK.

Euronews, 12.07.2019 ý. Taryhy makalalar